



Per Øverland: Historieglimt 207

-

Sverre Pedersen – patriot og europeer

Sverre Pedersen ble en av Lademoens store sønner og fortjener å bli minnet. Han ble en internasjonalt kjent byplanlegger, men ble boende i Trondheim som fikk nyte godt av hans store arbeidskapasitet og kjærlighet til hjembyen. Han vokste opp på Sandstad, Ladeveien 5, i Lillebyen. Eiendommen ble i 1876 kjøpt av brødrene Hans og Ulrik Pedersen som var loser. Denne vakre eiendommen med sine empirebygg skulle komme til å tilhøre familien Pedersen



Sverre Pedersen. Foto: Byarkivet.

i over hundre år. Her vokste barneflokket til Christine Elisabeth og Hans Martinius Pedersen opp. Det var Sverre og Harald og deres begavede søstre Ingrid og Marie Louise Pedersen. I denne resurssterke søskenflokket var *Sverre* (1882-1971) storebror. *Ingrid* (1885-1962) var ansatt som fullmektig på arkitektavdelingen på NTH i en årrekke og var en habil arkitekturhistoriker. Hun er særlig kjent for sine historiske arbeider om Trondhjems-arkitekturen. Hennes bok *Trondhjemske arkitekturperler* er utgitt som nr. 4 i serien Lademoen kirkes småskrifter. *Harald* (1888-1945) ble professor i metallurgi ved NTH der han også var rektor 1925-1929. Han er særlig kjent som grunnlegger og mangeårig eier

av Lilleby smelteverk. Den yngste søsteren *Marie Louise* (1893-1988) var en foregangskvinne i spesialpedagogikk og var bredt internasjonalt orientert. Hun var direktør i Direktoratet for spesialskolene fra 1939 til 1962. Hun var æresmedlem av Evneveikskolenes landslærerlag og Norges Døvelærerlag. Hun fikk Kongens fortjenestemedalje i gull i 1957.

Broren Sverre tok i 1901 eksamen som arkitekt ved Trondhjem Tekniske Lærestanstalt (TTL), forløperen for Norges tekniske høgskole (NTH), som åpnet i 1910. Han tok videreutdanning ved den tekniske høyskolen i Hannover 1902-1903 og fortsatte ved det tekniske universitetet i Charlottenburg i Berlin. Da han så seg tilbake på sin 80-årsdag i 1962, sa han til pressen: «Jeg er så glad for at jeg er født i Trondheim og har fått vokse opp her. For det finnes vel ingen by i Europa hvor vi har fått slike tumleplasser for barn og slike utsyn. Man må jo nesten bli reguleringsekspert av å bo i Trondheim.» Dette er et interessant utsagn fordi det røper to tyngdepunkter i hans innsats i livet; hans kjærlighet til hjembyen og hans fascinasjon av byplanlegging. Selv om hans interesse for å tegne hus varte livet ut, kan vi nok si at arkitekturen særlig preget den første del og byplan den andre delen av hans karriere.

Han var en velutdannet arkitekt da han kom hjem fra studiene i Tyskland. Ved gjenoppbyggingen av Ålesund etter bybrannen i 1904 arbeidet han som arkitekt der. Da fulgte han Jugendstilen som han var opplært i, men han ble senere preget av den stilen som ble kalt

funksjonalismen. For en som ikke er fagmann virker det som om han ikke var tett knyttet til en eller to stilarter. Hans lidenskap var å forme hus som gjorde god nytte og falt godt inn i helheten i bygningsmiljøet. Fra 1906 var han ansatt som stadskonduktør eller byarkitekt i Trondheim. Allerede i 1906 tegnet han inngangpartiet i tårnhallen i Vår Frue kirke. Det er uråd å nevne alle hans bygg som stadig preger byen vår. Han var opptatt av å reise gode og rimelige boliger. Arbeiderboligene i Anton Kalvaas gate er tegnet av ham som byarkitekt. De ble reist under den første verdenskrigen 1914-1915. Husene på Kristianstenssletta kom i 1916-1920. Gassverket på Jarlesletta kom i 1915-1918. Også etter at han ble professor tegnet han nye hus. Flere paviljonger på den store Trøndelagsutstillingen i 1930 på Øya og på Skansen var hans verk. I 1935 til 1938 kom de store byggene på Voldsminde. Der ser vi at han ville ha lys og luft inn mellom boligblokkene. At blokkene står med kortendene mot Innherredsveien, viser inspirasjon fra tyske byer. At han ville skifte ut bryggene langs Nidelva med store moderne industribygg, ble ikke realisert.

Fra 1913 underviste han ved NTH ved siden av stillingen i kommunen. I 1920 ble han utnevnt til en nyopprettet stilling som professor ved avdelingen for byggekunst og sluttet da som byarkitekt. Han var professor i boligbygging og byplanlegging fra 1920 til 1954 da han var 72 år. Sverre Pedersen hadde en imponerende arbeidskapasitet. Gjennom hele sin virksomhet tok han på seg større og mindre oppdrag både i Norge og i utlandet. Han var landskjent som arkitekt og ansvarlig for byplaner for en rekke norske byer. Han utformet omkring ett hundre byplaner! Han vant konkurranser om generalplan for Hamar, Vang og Furnes. Han vant konkurransen om disposisjonsplan for universitetsanlegget på Blindern og første del med aksene ned mot Frognerparken ble realisert. Andre seiere var reguleringsplan for Tromsø og for Vestre Vika i Oslo. Han ble også belønnet for en reguleringsplan for Berlin som ble trukket frem da Berlin i 1991 drøftet sin byplan. Hans internasjonale anerkjennelse ser vi av at han ble æresdoktor ved den tekniske høyskolen i Darmstadt og æremedlem av British Town Planning Institute.

Som leder for Brente Steders Regulering (BSR) fra 1940-45 fikk han ansvaret for å utarbeide nye reguleringsplaner for alle byer og tettsteder som ble ødelagt under krigen. En rekke av planene ble i all hovedsak gjennomført og preger disse stedene i dag. Står en i dag i Kaibakken i Kristiansund eller på Rådhusstorget i Molde, så kan begge steder minne om Munkegatas utsyn mot Munkholmen. Sverre Pedersen ville ha sol og utsyn inn i byplanen! Dermed fikk Sverre Pedersen stor betydning for utviklingen av en rekke norske byer i tiden etter den andre verdenskrigen. I rettsoppgjøret rett etter krigen ble han midlertidig fratatt sin professorstilling fordi lederrollen i BSR medførte samarbeid med okkupantene. Kanskje betød det noe at han hadde studert i Tyskland og at hans bror hadde vært NS-medlem. Full oppreisning fikk han da han ble tildelt Kongens fortjenestemedalje i gull i 1961. Sverre Pedersen var kjent for sin humor og sine skarpe replikker som skaffet ham både venner og uvenner. Han var en betydelig mann som ikke bare holdt seg til sitt fag. I 1939 som medlem av Oxfordbevegelsen, var han aktiv for fredsarbeid.